

CATALUNYA

Revista quinzenal

XXVIII FEBRER DE MCMV

PERTENECE A LA BIBLIOTECA DEL
ATENEU BARCELONÉS

MINISTERIO
DE CULTURA

SUMARI:

En Gabriel y Galán poeta del camp,
per Francesch Ferrer.—Floralia,
per Gabriel Alomar.—Furs de Valencia del Rey Don Martí,
Trelladats d'un Còdex del segle xv.—Nit d'estiu, Nit d'hivern, El Teix, Les cireres, *per Joseph M.ª Tous y Maroto.*—Folk-lore de Llofríu: La ronda-ya del gegant, Les tripetes, L'estrella del dia, *rondalles trameses per Maria de la Gracia Bassa.*

Actualitats.

Gravat.—Una lletra del Rey Martí.

MINISTERIO
DE CULTURA

Universitat, 7

Estudis de literatura moderna

En Gabriel i Galán poeta del camp

Fragments ab comentaris

Travessant, no diré la nostra península, la hermosa terra, 's troven esperits germans i un s'atura per sentir-los, com un caminant s'acull á la font ombrejada pels arbres hospitalaris. En Gabriel i Galán era d'aquells, i sa mort ha d'interrompre tot silenci, tota reserva. ¿Vols, doncs, amic Carner, que fullejém eixos llibres modestos, aón, volent ó sense voler-ho, s'ha deixat veure l'austeríssima ànima castellana, severament ornada açi i allá per linies i colors del camp estremeny? Ja't sento dir: Fullejém! Com la obediencia, tu ho sabs, es una de les obligacions mundanes, la revista comença.

El volúm que nosaltres ens mirarém sempre ab predilecció es el de «Extremeñas». Viril i escpansiu com ell sol, molt allunyat d'aquells desmais den Vicens Medina, esboça de faisó ferma, singularment sobria, la bella silueta *del amo de la montaracia*, del senyor de la terra *charra*, tan respectat de tots, tan estimat.....

Llegeixo la primera la poesia del bon pagés que torna escandalitzat á casa seva, aprés de veure al fill convertit en un senyoret dels més mirats i elegantets. Per cert, permeteu qu'ho digui, qu'una nit que's va llegir aquesta poesia al Ateneu de Madrid la meva serietat perillá sovint. Lo composició's titula «Varón». Li diu el pobre pagés á la esposa:

Me giedin los hombres
que son medio jembras!
Cien veces te ije
que no se lo dieras
que al chiquin lo jacian marica
las gentis aquellas.

Aixó no es prou encare.

Ahora ya lo vide, y á mi no me mandis
más vecis que güelva.
Te largas tú á velo,
que pué que no creas,
que tu cuerpo ha pario aquel mozu,
ni que lo cebastis con tu lechi mesma,
ni que tiene metía en la entraña
sangri de mis venas

.....
¡Giedi á señorita
dendi media luego!

I si torna al poble, el pare té por que no l'apedreguin.

Los muchachos de acá m'esconfio
que mos lo apedrean
cuantis venga jiciendu pinturas
ú jablando de aquella manera.

Contrastant ab el tó de franca i festiva antipatia de «Varon», vé la indignació del pobre quan la justicia entra dintre casa seva, del tot escurada, de «El embargo». Rés, ni les eines del treball vol conservar lo jornalero viudo; per rés vol les coses necessaries pera la vida de cada dia, porque ell no més veu entorn seu soletat i mort. Mes quan mira son llit d'esposallas, es gira enérgic envers els jutjes:

¡Pero á vel, señol juez; cuidiaito
si alguno de esos
es osao de tocali á esa cama
ondi ella s'a muerto:
la camita ondi yo la he querido
cuando dambos estábamos güenos,

la camita ondi yo la he cuidiao,
la camita ondi estuvo su cuerpo
cuatro mesis vivo
y una noche muerto!

¿No es cert qu'el funcionari més ferotje baixaria el cap?

Idéntica feresa il-lumina el rostre del minyó que vol sigui seva-
tota la ecstensió dominada per la finestra de sa promesa. I aquell
cantar,

«No le jurguis al león
que anda alreor de la jembra
ni te enredis con el hombri
que canta al pie de una reja»,

fa tornar á la fantasía á les sagnantes baralles dels poblets que
vistos de lluny semblen adormits. I mentres les joves bandes dels
últims gladiadors es punxan disputantse un troç de carrer, els
charros de seny fugen del tálam i continúan, empró més arrán de
terra, la magna «Noche serena» de Fra Lluís.

¡Qué noche tan rica!
¡que luna tan guapa!
Cuantis llega esti tiempo, compadri,
no me jago á dolmil en mi casa.

Aixis preludian la llarga xerrada els dos *grans especuladors*
de «Cara al cielo». Mes aquesta cançó es paralela ane la del vene-
rable agusti, sense més diferencia que la segona es la nit estelada
vista pel poeta erudit i la primera la simplicíssima del cantaire
del poble. En lo diálec hi ha notes graciosíssimes.

No hay ná que me sepa
como estalmi tumbao á la larga
mirando p'al cielo
y escuchando cantar la caraba,
los capachos, los bujos, los grillos
y también las ranas
cuando cantan asin algo lejos,
que ampié de las charcas
me ponin möorro
con aquel sonsoneti que arman.

I an el menescal, home del segle XVIII, que'ls voldria menys creyents del que son realment, li posan gesto de sorna, dientli:

El de arriba mos da los ganaos
Y usté mos los mata!

«El baño» pinta deliciosament els treballs d'un pobre mortal, sorprés per una noia, meravella de dissimulació y picardia, que per més trasses qu'ell s'imagina no fuig de la vora del aigua. La tafanera no's dona per entesa, fins que es l'home pera gloria d'ell qui sen dona vergonya:

Me jundu de repente
y dejo juera n'ámas
que un cacho de cabeza,
que cuasis me ajogaba
cá ves que me venian
las bambeás del agua.

¡Oh, si ell hagués pogut sortir del bany á dir-li els deu manaments!

Yo jeche un garrabuñu,
quietino me aguantaba
y á vel si ella ajuyia
tosi sin chispa gana.

Fins que, mig serio mig burleta, convençut de que ella segueix i seguirá,

pegá como una lapa,
esclama:

Mejol es que te vaigas,
que yo no aguanto el frío,
ni soy nenguna rana
y tengo que engiestalmi...
¡y está somera el agua!

L'acabament de la escena es certa mena de marxar la espectadora del bany, una mena de marxar distret, pausat, desesperant.

I tancarém «Extremeñas» acabat de gaudir l'idili «El lobato y la borrega». En Gabriel i Galán apareix en ell suau, concis, més senzill que mai; sembla primitiu narrador de petites ocurrences que sempre passaren aixís i passarán sempre invariables.

Era una mañana
del més de las brevas.
El es es lobato
y ella una horrega;
él está en el árbol
llenando la cesta
y dice mimoso
cuando pasa ella:
—Ven á comel jigos
de la mi jiguera.

Tanta insistencia del llop, den Pericocho, inquieta á la verge. I dominada per la febrosa intranquilitat, es confessa—i ab qui podia fer-ho mellor—á la mare. Ja els coneixeu els conçells de la gent camperola: de primer escoltan tant com criatura humana pot escoltar, ab els ulls, ab les orelles, ab l'actitut; s'enteren i rumien; i ben rumiades i passades pel enteniment les preguntes, deixan anar la sentència. La mare li respón d'aquestes figures

¡No los comas, prenda,
que esos jigos sabin
á jiel de la tierra!

Are, les dones no s distingiren en cap época ni en lloc del món per la previsió.

Se quedó amarilla
como caña seca.

. . . . .
. . . . .
Y en cambio el lobato
¡qué lomos, qué fuerza!

Les dominadores tristeses de la carn van i venen per entremig de les estances del poemet. El llop no n'té mai prou. La verge d'altre temps, ja corre pels viaranys i una altra matinada el llop li tanca totes les portes de salvació:

—Mañana temprano
güelvi á la mi güerta
que otra ves hay jigos
en la mi jiguera!....

¡Com evoquen eixes ratlles els sofriments d'ahir meteix, les llàgrimes maternals acompanyant els plors de la filla enmalaltida per l'Amor, sobirà etern, i les murmuracions de casades i fadri- nes! Pesant i nombrós ecsércit en vritat, impotent contra l'homenaç potent, á qui rés pot negar-se, senyor absolut de la feble doneta. Ella no fuig i altra volta la mansetut cau en terra. Her- mós arpegi decora la dolcissima melodia d'esclavatje tan resignat.

¡Qué callar tan manso
de herida cordera!....

Ni del himne «El Cristu benditu», *del Cristu de la ermita aque- lla*, misericordiós pels varons d'intenció pura, ni de la elegia «El Ama», de la qual composició algú ha dit encertadament que sem- blava un càntic mortuori á «La Perfecta casada» podém parlar ab deteniment perque abdues mereixen un article independent. La darrera d'elles ja dibuxa plena de vigor la personalitat del poeta, més desenrotllada a les «Campesinas.» Temporalment ha deixat sa patria, l'amo de terres aon els criats treballen sense que el tre- ball els hi sigui insoportable, perque al pit del senyor bategan sentiments fortament nobles. Per un moment el deixa, el camp. Á la ciutat s troba presoner.

Los sabios peroraban
Del aula en la trinchera
En defensa del idolo que amaban

escriu en el «Regreso». Una Fama que sols enganya als orgullosos i envanits el reclama sense ecsit. *Els sabis* bé li donarian primera materia per seguir treballant.

Diu ab ingenuitat, molt mal rebuda pels *homes forts*, de debó ó ab trampa,

Fui dispuesto á escucharles de rodillas.

Més fou abans de sentirlos, i portava un mon ideal per viatjes fu- turs. ¿Qué volia?

A las dulzuras del rincón querido
Contento volveria
Á labrar con el polen adquirido
Miel de sabiduria.

La Fama mentidera, no l'altra, no l fá seu, covarda en presencia

del esguart tranquil, avesat á claritats més intenses, fugitiva no per la força d'un sarcasme més per l'apostrof terminant. Sentiu-lo l'apostrof que fá fugir la falsa Fama:

No vuelvas á mi casa: está cerrada
Y en ella encarcelada
Tu enemiga mortal, la Verdad ruda
Que no sale á la calle
Porque nadie la quiere ver desnuda.
Y vosotros ¡oh sabios! cuyos nombres
No saldrán de la cárcel de mis labios;
Una noble ambición que hay en los hombres
Me trajo á vuestros pies... ¡adiós, oh sabios!

Es clar qu'un esperit aixís no s'atura gaire temps ab els sabís, i parlant dels ciutadanís pensa:

¡Saben vivir unidos
Amándose tan poco!
.....
¡Qué días tan ruidosos!
¡Y las noches que estériles, qué inquietas!
.....
Pero ya estoy aquí, campos queridos
Cuyos encantos olvidé por otros
Amasados con miel y con veneno.

¡Oh, no l'ha guanyat la perversa capital, inatractiva pels qui no's contenten ab plaers fluixos i organisats (ma! organisats) ni ab paranys de falsa bellesa, no l'ha guanyat ab tota la brillant Farándula, emperatriu no més á mitjes del ánima humana! L'amo torna á veure l'hort, l'escut, la casa avial i les arquetes ben polides.

¡Bendita ¡oh patria! seas, que me has dado
Uno en tu seno bienhechor asilo
Para morirme en el vivir honrado
Que es el secreto del morir tranquilo!

I ja desd'are el propietari i el cantor viuen pel seu terror, llaurant i alegrantse la vida

con las guapas tonás de mi tierra,

perque en Gabriel i Galán podria repetir el vers den Verdaguer

Poeta i llaurador só...

L'amor li diu estrofes com aquesta de «Mi Montaraza»:

No hay bajo el cielo divino
Del campo salamanquino
Moza como Ana Maria,
Ni más alegre alqueria
Que Carrascal del Camino.

Aixís fa la introducció. I l'acabament, vigorós ritornello de la il·lusió,

Pedid en justa porfia
Que me conceda el Destino
La mano de Ana María
Y aquella montaracia
De Carrascal del Camino.

I perdoni-m el sant i molt respectable Adjectiu sino'm serveixo d'ell pera glorificar al enamorat d'Ana Maria, perque que'n treuria de cercar-ne d'adjectius per cada preciositat que aniriem descobrit, tot fullejant!

Quan no es l'Amor que l'atreu, es gira de cara als jornalers de llurs hisendes, prenentlos-hi el braç cançat i salmejant à l'hora del repós. Un jornalero que

Trabaja, reza y ama:
¡Dios no le pide más, da lo que tiene!

Laboremus, mormola en sa conversa ab el rústic que'ns ha posat devant dels ulls en aquets dos versos; laboremus, vosaltres i jo. Ben nou tenim son «Canto al Trabajo», qu'obtingué a América el premi d'un «Centre Catalá», diém-ho ab orgull als quatre vents, perque ell ha sigut un dels triomfs més apreciats del poeta.

Labra, funde, modela
Torna edén el erial...

No perdura en aitals accents el sentit místic fatalista, malgrat sia inundat de fé, dels contempladors de «Cara al cielo». I altra vegada la forma poética recorda les odes del autor de «Los Nom-

bres de Cristo», ab les diversitats d'assumpte escigides per l'època actual. En Gabriel i Galán podia mirar-se les agitacions modernes assegut al finestral del casalot pairal. Per més, que no era frequent en ell el record de la furia moderna; i reapareix voltat de sos amics de totes les classes, fent la vida serena de Guijo de Granadilla. Son les paraules dels veïns i criats que'l preocupan. (1) Escoltem que li aconçella un vell á certa *rapaza* que topa á l'era cap al tard. El vell sospita que el llop d'aquesta ovella no deu ser lluny, per lo cual li predica:

Mira que son muy contadas
Las fuerzas de la memoria,
Mira que huelen á gloria
Las mieses amontonadas
Y está tu galán delante
Y está tu hermanillo ausente
Y está el amor en creciente
Y está la luna en menguante.

I tement resultin insuficients les dites insinuacions, les corona:

Vete, muchacha, y no quieras
Llorar prematuros gozos,
Que sé lo que son los mozos
Y sé lo que son las eras.
Y en tales oscureceres
Pláticas tales de amores
Dicen los murmuradores
Que son de tales mujeres...

Axis tanca el llibre «Castellanas» bellament. La «Invitación», sense cap invectiva contra la ciutat, li fá veure l'error de la existencia afanyosa, cridant-la al perpetu acatament i reverencia de Natura. Meditem-ho, meditem-ho aixó: no es un ambiós qui ens ho diu, no es un temperament ruhi, no es un calculador que ens allunyi de llur esfera d'acció per moure-s ab més amplia llibertat. Es l'autor un sincer que gaire bé ja vençut per la mort sentia el viure de lá faisó escressada á la «Canción» á la mort de son pare.

(1) Endevinava les orientacions preferibles del món contemporani.

No piense nunca el lloroso
que este cantar dolorido
es un capricho tejido
por la musa de un dichoso.
No piense que es armonioso
juego de un astro liviano;
piense que yo no profano
ni con mentiras sonoras
las penas desgarradoras
del corazón de un hermano.

El tercer llibre de que tractarém es el titolat «Campesinas», del qual me sembla l'obra capdal «Los pastores de mi abuelo.» Tant m'agradat, que de primer vaig proposarme copiarla integrant é intercalar-la entre aquets comentaris, i sols la consideració de les desmesurades proporcions qu'aixó donaria an el treball m'ha fet desistir. Aixó si, la remeto perque á CATALUNYA sen faci lo més oportú. (1)

«Fecundidad» m'apar que no més el marc de dues siluetes rudes, adalt dels cims, ovirats més enllá de la boira. El pastor está descrit en deu versos superbs.

Las sierras imponentes
le dieron á su alma
la terrible dureza de sus rocás,
la inmensa lobreguez de sus gargantas,
las sombras tristes de sus noches negras,
la inclemencia feroz de sus borrascas,
los ceños de sus dias cenicientos,
las asperezas de sus breñas bravas,
la indolencia brutal de sus reposos
y el eterno callar de sus entrañas.

Cert, el pastor devé la meteixa montanya feta home; cap sentiment estrany á la solitud serena i l'isolament natural arrela en ell; no ha rigut mai, no ha baixat mai de son niu d'áliga. I vetaqui un dels retrats; l'altre, d'ecstensio semblanta, resa:

..... la Cabrera ruda
que vió del monte en la fragosa falda

(1) Se publicà a la secció d'Actualitats del n.º anterior de CATALUNYA.

y fué á buscar á la vecina aldea
cual lobo hambriento que al aprisco baja.

Ja riu el pastor, ja's mouen ab mes flexibilitat els músculs de
sa cara:

En derechura al nido de la cumbre
radiante de alegría la llevaba.
Eva morena, de las breñas hija
y de ellas locamente enamorada,
iba á la cumbre á coronarse sola
reina de la montaña.

Un capvespre l'artista qu'ha fet aquets retrats veu un breçol
d'infant amunt, molt amunt, voltat de blavors celestials i mon-
tanyenques.

Si la nota de «Fecundidad» ve á esser la rudesa, llegint «La
espigadora» se sent arreu tendresa i elevació d'una ànima esculli-
da, aristocràticament cristiana.

¿Vas á espigar, Isabel?
¡Cuanto siento, criatura,
que bese el sol esa piel
que tiene jugo y frescura
de pétalos de clavel!

¿No es cert que torna á sorgir la veu paternal del *amo*? ¡Com
se plany!

Entre pintados cristales
de alcázares ideales
hay cien reinas poderosas...
¡Para las más bellas cosas
no tiene el mundo fanales!

Es més: es també la veu d'un amor platònic, enlairadíssim,
coïbit lleugerament per la temença de la calúnnia

mejor que un decir artero
mil veces llorar prefiero
bellezas que el sol se lleve...
¡Virgen de bronce te quiero
mejor que Venus de nieve!

L'afirmació cristiana de la superioritat de la bellesa moral demunt de tota mena de bellesa, venç la fruïció estètica del món exterior, la ofega sens duptar, com si, qui sab ab quanta raó, n'esperés del renunciament joia durable.

Lo que no desapareix á les obres den Gabriel i Galán es el càntic, devingut perpetuu i ressonant, de la llar com la font primera de les benaurançes, en el càntic de la qual conquereix aquella harmonia d'ahont dimana la sola unitat possible. Per aquesta causa s'podrien formar cicles complets ab poesia com «La Rome-ria del amor» i congèneres.

Á capvesprada els romeus ballan á la plasseta de l'ermita: ballan un xic fatigats, més segurs del descans. La tarda xardorosa d'istiu, cau; i la terra's desperta

y cual mujer hermosa
que de los sueños de enervante siesta
despierta triste, de vivir ansiosa,
y dispone á la nocturna fiesta,
asi Naturaleza, despertando
del hondo sueño incubador del día,
empezaba á moverse preludiando
la inmensa rumorosa sinfonia
de una noche serena
de brisas mansas y de luna llena.

¡Ditxosos els qui combreguen en la religió de la pau i no lluiten per contrastar cap influencia, perque viuen d'influencies amicals! El romeus que omplen lo primer terme d'eix quadro camperol la senten l'autoritat augusta de la nit de lluna que's prepara; i cridant i cantant, á parelles ó sols, però més á parelles, s'espargeixen als quatre punts cardinals. Els solitaris sempre les veuran ab enuig semblants ecspansions, mes el solitari poseedor del sentit d'un avéir millor, anirà á fer una prometença.

..... Virgen bendita!
No volveré á tu ermita
á rendirte misérrimos cantares,
á poner con los hielos de la mente
ofrendas de artificio en tus altares,
coronas de oropel sobre tu frente.

¡Volveré cuando traiga de la mano
para rendirlo ante tus pies de hinojos
un angelillo humano
que tenga azules, como Tú, los ojos!

Passats «La vela», testimoni de com la fortalesa corporal ennobleix i ajuda en les circumstancies desgraciades, i «Mi vaquerillo», impressió germana de «Las canciones de la noche», ens ofereix com un rebrot per tots conceptes admirable l'«¡Ara y canta!» Lo llaurador diu respectuós al *amo* la impossibilitat de suar rendit i cantar content alhora.

Es una queja embustera
la que me acabas de dar,
li respón lo paternal senyor;

¿No sabes que yo sé arar?
Pues déjame la manera
Y oye, que voy á cantar:
Labriego poco paciente:
si crees que sólo tu frente
vierte copioso sudor
que sorbe innúmera gente,
sal de tu error, labrador.

I el meteix implacable critic dels *sabis*, encastellats en son redós de vanitat i petulancia, té delicades alusions, aón no treu son cap enfadós la Sàtira, pels laboradors intel·lectuals, callats i pacients, desconeguts de tothom i agradosos d'esser-ho; i son pinzell fá moure en l'imaginació del pagés l'estudiós que viu en atmósferes irrespirables, i finalisada la pintura, el llença el pinzell, i ab la má, li mostra les gracies naturals companyes seves:

¡Ara y canta, labrador!

«Ara i canta» senyala la culminació den Gabriel i Galán; s'el veu posseït de l'art propi i dominador absolut del poble; i aixó convé remarcar-ho especialment; s'ha erigit en ver creador d'un ideal complert pera els paisans (1) i aixis pren el relleu magnífic d'una comunicació sense caràcter de repugnant comedia la costum del cantaire. Sortia al balcó del Ajuntament de Guijo de Grana-

(1) Paisans aquí vol dir coterranis.

dilla i el poble l'escoltava boca-badat; el poble que'l veia seu. Per aquesta comunicació en Gabriel i Galán poetisava an ells, i li demanaven cançons, com en «El Ramo.»

—¿Y qué quieres, Sebastián?

Ha entrat a la casa un xicàs necessitat de cançons;

—Pues unos cantares, amo

—¿Para Luciana serán?...

—Son para cantarle el ramo
de la noche de San Juan.

I saturat el tò de bondat, contesta l'amo.

—Bueno, pues dile a Luciana
que atienda y se ponga ufana
si en la canción se conoce
y aquella noche, a las doce,
le cantas a la ventana.

I li compón un ram del hort dels avis, sentint-se al unisson, acordadament, el cant plà de la esperança del amor senzill. *La montaraza* les sabrà les llàgrimes d'ell, les llàgrimes del auba sobre tot, del auba d'un jorn fret pel cor, d'un jorn d'espera com tants y tants...

¡ay, a encenderlas volvieras
cuando apagándose van
las hogueras
de la noche de San Juan!

L'amo acaba de dictar i pregunta:

—Pero ¿lloras, Sebastián?

—Yo no sé qué es esto, amo...

—Pues lágrimas que se van...

¡Sé muy bien lo que es el ramo
de la noche de San Juan!

¡Com no ha de plorar el pidolaire de cançons si'l senyor li regala un bell record dels més íntims!

Hores de ventura familiar evoca «La flor del espino». Un matrimoni rudíssim produeix una nena fina ecstremadament blanca, en les carns de la qual sembla qu'han de ferir les manaces del pare!

ho sembla, oblidant la suavitat del afecte patern. El record tan sols de les paraules de la esposa,

Me da gusto verte
levantar el niño,
porque lo levantas
lo mismo, lo mismo,
que los sacerdotes
el cuerpo de Cristo!

no més la comparació d'un i altre sentiment li inspira la deguda reparació:

Eran aprensiones,
¡ya lo he comprendido!

L'enigma de tan estrany naixement surt segona vegada, enigma comparable a

la flor del espino.

¿I el joc de les poncelles blanques i vermelles de «Idilio»? ¿I la professió de la idea mística subjectiva al final de «En todas partes», quan tot anunciava certa concessió panteïsta? ¡Oh, net de Fra Joan de la Creu!

I acabarem ab la «Elegia» y la «Tradicional». La «Elegia» ha deixat entre nosaltres la memoria vaga d'una moçeta que cantava de por a les nits caminant amenaçada de perills de mort.

No fué una reina
de las Españas;
fué la alegría
de una majada.

I en el color idéntic d'ignocència dels nois del joc de les poncelles de «Idilio», posa al seu costat al personatge que la festeja

...un despierto
zagal de cabras,
que cumple trece
para la Pascua...

Els llops la trocejan una nit a la pobre joveneta i el bailet s'amaga dies i dies, abandonant les besties, oblidat de la feina. De la feina! De la feina que'l destorbi de construir les creus d'Alcaravaca que ja li portava quan era viva,

porque una noche
quiere llevarlas
al camposanto
de Casablanca.

I com parella més suggestiva i benhaurada, presidint aquestes parelles qu'hem saludat en el nostre passeig de bibliófil, ens espera al àbside de «Campesinas» la parella de «El Ama», ja publicada en «Castellanas», i «Tradicional», perquè abdues concepcions tenen un lligam intern; la parella de la dama castellana, callada i prudent, digna i previsor, i el varó que ja coneixem per «El ramo» i altres obres. La entrada de la «Tradicional» respira solemnitat...

Lo poco que en el mundo me ha quedado
lo tengo en este huerto,
siempre al estruendo mundanal cerrado,
siempre á la voz de mi sentir abierto.

Els goigs humils teixen dita solemnitat. Un a un, ab la varreta prodigiosa d'una vera naturalitat d'artista, ressucitan a la mitja llum del hort, avis, pares i germans. Beneida la ignorancia que li fa dir:

Jamás he comprendido,
porqué Dios ha querido
que el vástago más ruin y débil sea
el último habitante de este nido.

¡Alta, merescuda opinió tenia de sa rassa si pensava ser *el vástago más ruin y débil!* Més lo cult professat an ella no afecta la modalitat estàtica.

...que no he nacido
para morir estéril junto al nido
de una raza fecunda.

¡Rassa eterna, immortal, principiada a l'aristocracia de la sang i depurada dintre'l regne del Art! ¡La rassa del aimador dels camps salamanquins i eestremenys! I cridant a la somniada Dona, futura senyora d'una ànima que de molt temps enradera ha anat edificant-li un altar, i com es mira apte pera estimar força, escriu:

¡Dios que lo escuchas!, acelera el dia,
porque es tu sol incubador y hermoso,

y la noche es estéril y sombría,
la vida breve, el corazón fogoso,
sensible el alma mía,
soberano el Amor y fructuoso
y Tú eres Padre del inmenso mundo
è hijo yo soy del mundo vigoroso
que te plugo crear grande y fecundo.

Veus-aquí el retrat del autor, am els trets justos. I relliscant poruc el pressentiment d'aquesta desaparició súbita, realisat avui tot just.

. . . . .
la vida breve, el corazón fogoso,
sensible el alma mía.

¡Breu la vida!

No resta sencera la Obra den Gabriel Galán, després d'escaminar els tres volums de versos i altres esparçes a la «Revista de Extremadura», «Noticiero Extremeño» i altres publicacions; cal delectar-se ab un nou aspecte d'aquest eminent escriptor castellà i ecstremeny de principis del segle xx; cal fer esment del prosador que hi havia al costat del bon poeta.

Quatre contes ha escrit, suficients pera posar-lo en lloc ecse-lent: «Dos amores» «Majadablanca», «Quijotada» i el superb «El Vaquerillo», que he copiat de cap a peus pera enviarlo a CATALUNYA (1). A ne mí es un dels fragments de prosa moderna que més m'agradan.

Aquella plétora d'adjectivació de les poesies, adjectivació que potser les hi fá nosa a vegades, sense desdibuixar lo conjunt, apar estingida a les narracions en prosa; assoleix una superior ampli-tut d'ecspressió, juga i s' recrea ab la major independència, sens qu'aixó vulgui dir que la versificació no li sigui igualment fácil; però la llargaria del alexandri imposa an el més inspirat una amplificació o variant, ab l'objecte de satisfer escrúpols d'acústica.

Interessantissims motius serveixen de temes als qüentos. «Dos amores» representan els amors de Luciana i Rafel, sans tots dos, rublerts d'aspiracions, insaciables d'estimació, *la esperança del*

(1) Se publica a la secció d'Actualitats d'aqueix n.º

poble, segons la opinió d'un sociòleg de per'llà, no menys respectable que els d'aquí. ¡Oh, quina descendència sortiria dels dos! S'han de casar aviat i al plé de ses blaves fantasmagories, la paràlisis escomet an en Rafel. Tot se transforma; *ja no serveix per casat*, li vé a dir la nuvia, i al convencers del despreci, cerca, proper a son fi, el consol de la mare que no manca. I la prosa té una plasticitat corprenedora. En atenció al mérit segueix «Majadablanca», descripció de costums de vila, d'una vila feliç mentre la governan el capellá, el mestre i el metje. Més tart un vei sen pensa una: que el seu fill vagi a ciutat. I sen hi vá el fill, el *Pelinos*, i torna perfectament despullat de vergonya. La tornada a Majadablanca caracterisa an aquet pollastre. Pel camí més ample passejan cada die els notables del vilaret, no s'han de tornar a anomenar, i compareix el xicot ab traça de despreocupat i ni tant sols els saluda. El tercer qüento, «Quijotada» con mou com l'acte brutal de matar ane la criatura més cándida, qu'ho es la pobra lletja dels voltants. «Quijotada» recorda la cançó catalana «La Lletja», però per contrast. Ane la nostra la casan *ab el més garrít dels joves* i an aquesta pobreta, conduida per sa mare al ball del diumenge a la plassa, passades tantes engunies fins que se li ha comprat un vestit, an aquesta, els canalletes la insulten, les moçes la motejen, els joves la maltracten ab gestos i mofes horren des. I la lletja mig-riu, mig-riu... Arriba un graciós més osat que els altres. Ah, també hi ha un espectador més cavallerós que els altres. Gran escándol, al caure la mà de la ira demunt del home indigne. I en pau la plassa, la Lletja ja no hi es. De part de fora la Lletja maleeix el poble. No tornarà mai més; i camina vers la nit de la cabana.

El més perfecte dels contes apuntats se deu conceptuar «El Vaquerillo», model de intensitat, sencilleza i gracia. El paragraf en que s' descriu l'aproximació de les vaques al riu, assedegades, impresiona com «La Vaca cega» den Maragall. Es aquella sobrietat, aquella força descriptiva, més notable tal volta en un altre passatge del conte, en el bany, preciosíssim, donant-li la mà i no desentonant gens el frugal esmorçar. L'ideal dels contes, com el de la universalitat de les obres den Gabriel i Galán brilla en el cel d'un espiritualisme cult, magestuós i abandonat a les orientacions d'una fé ilimitada.

I parlant de les darreres produccions del poeta ¿com no pronunciar ni un mot de la lletra endreçada a un prevere amic seu, en la mort del venerat pare? En ella entera al amic de la rapidesa del infortuni sobre d'ell caigut i an el sacerdot li prega una oració.

¡Quant prócsimes la mort del patriarca i del jove continuador! La serena confiança en el bon Deu de les misericordies se muda en aquella lletra en un pressentiment. La resignació humana's fá hermosa arredossada per la piadosa Providencia.

Poc temps après morí en Joseph Maria Gabriel i Galán als trenta cinc anys, convertint la casa de Guijo de Granadilla en un dels punts de més augusta recordació d'Espanya, i quantes noves han arribat confirman aquell caràcter tan eminent d'ell, de pare i mestre de tot un poble.

L'enterrament sigué cerimonia imponent. Torns de trenta persones se rellevaren a la capella funeral per acompanyar al mort; tothóm li besava la má i resava per ell, i a l'hora que va ser precis arrencar les despulles adorades del casal familiar, han dit que més que plors eran crits agudíssims d'angoixats els que ecshalaven homes i dones, endolant-se ensemps l'espaci. Llarc temps trigá el seguici ans no arribà al cementiri, aturat a cada pás pels qui volien dur a braç la caixa. I després de guardar el cos a la terra sagrada, sen tornaren silenciosos. Era un dol general, fondo, mut. Era l'afficció reservada als poetas que fugen.

Una proposició. La oportunitat d'una edició complerta de les obres del escriptor ecstremeny no s'deu haver amagat a ningú; d'una edició artistica, tan ben presentada com se pugui fer. Ella hauria de compendre, primerament els llibres publicats per l'autor, obeint an el meteix plan disposat en ells; segonament, varies poesies escampades, unes que no varen tenir cabuda a «Estremeñas», «Castellanas» y «Campesinas», mereixent plassa i amnistia en elles (1) i altres subsegüents als aludits aplecs; en tercer lloc els contes en prosa, singularment «El Vaquerillo» i «Quijotada»; i per últim un glossari de les veus ecstremenyes i del vocabulari salamanqui que dificultan bon troç la inteligencia de diversos paragrafs.

FRANCESC FERRER.

(1) Com el Romance venatorio.

Floralia

*Els jardins son el místic santuari
de la dolçor secreta de la vida;
son el soplug de calma on se revela
p'el qui n'es digne l'hora fervorosa
de transfiguració de la natura.*

*Els canten tendrament a cau d'orella
la cançó desmaiada de l'ensomni.*

*Fragments d'humanitat, ploren en l'ombra
frescal de les tranquiles enramades
l'infinita tristor de l'existència,
plor de discretes llàgrimes qui tomben
dels brolladors agònics, amb un ritme
planyívol d'elegia funerària.*

*Y sonriuen a voltes remorosos,
am musical murmuri, per les íntimes
soletats dels recons, sagrat refugi
de divina quietut a les parelles
fugitives del mon; alçant, piadosos,
sobre els caps qui s'ajunten, la corona
de les branques hardides o l'arcada
trionfal de les rames qui se besen.*

*Am poderosa tentació, presenten
dins la fosca insinuant els llits de molsa
qui s'obrin vagament, humits de sava
despresa de les soques ardoroses.*

Parlen dels deus desconeguts qui nien

*en el fons de les mortes aparences;
d'una ignorada força condormida
bategant en el cor d'els sers in mòvils
aparentment inanimats, qui esperen
per desvetllar-se l'hora misteriosa
de les evocacions. En el silenci,
destilen y refàn l'essència oculta
qui va nodrir les profanades selves;
la substància difosa en tots els àmbits
de la contemplació; l'aroma místic
esfumat sotilment en les calrades
qui de la terra am suavitat s'aixequen
com holocauste al cel, en exquisides
emanacions.*

Tot viu; tot sent y pensa.

*A l'entorn de les soques dels baladres,
baix l'abrigall de l'eura pudorosa,
guaita la serp del Paradís, qui espia
l'arribada inquieta de les Verges,
preparant, cautelosa, la funesta
revelació secreta de la vida.*

*En les espesses tofes defensoras,
de les revoltes mundanals els ècos
s'esvaneixen y moren.*

Tot es calma.

*Y en el jardí s'ajunten les disperses
ànimes de les coses, evocades
per una poderosa taumaturgia
qui les crida de sobte y les congrega
com en nit de Valpurgis les diableses.
En cada flor se tanca una penyora
del cor humà; les ànimes junyiren
esperituals trofeus a cada branca.*

*Les dahlies son ardents escarapeles
y les hortensies virginals insignies.
Els girasols murmuren les ufanes
decimes dels galans a les hermoses
sobre els teatres de les corts caigudes,
y vers la llum girant-se, com a hipnòtics,
expressen, cavilant, torturadores
ansies de veritat y de bellesa.
Les magnolies s'esplayen en florides
de blancor lluminosa, y els geranis
iris de pau congrien sobre els núvols
dels atapits fullatges amorosos.
Les roses esplendents guarden intacte
l'estre d'Anacreont. Les margarides
s'ofereixen encara a les donzelles
am prestigi secret de bones fades
que preveuen l'amor. Les passioneres
espandeixen l'emblema messiànic
com miracle vivent, en testimoni
perennal de la fe. Les violetes
s'amaguen tremoloses a la vora
dels impúdics clavells. Enamorades
d'un ideal incògnit, les anémones
beuen la sang dels Redemptors qui tomben
sota el pes de la vida. Les gardenies
desprenen un perfum de poesia
desconeguda dels mortals. S'inflamen
en llibertat altiva les roselles
d'una encesor frenètica. Els nenúfers
s'arrisquen palpitant sobre l'ensomni
dels estanyols on se condorm l'oratge.
Els lliris, transportats, contenen llegendes
d'ideals heroïsmes. Y am deliqui,
els nards contemplatius canten l'augusta
tradició de les tendres pecadores*

qui s'espaumen d'amor, badant la vista
a una claror mai somniada, y beuen
l'emanació sotil dels evangelis.
Els pensaments concentren y desxifren
les veritats futures. Conciroses,
les camelies recorden les belleses
pálides, moribundes, qui passaren
un día per la vora dels poetes,
deixant-los, tot passant, la confiança
de martirials passions. Els jasmins bíblics
canten les Sulamites ardoroses
qui finiren per sempre. Y plens de gloria
formen els crisantems aristocràtics
polícromes estrelles, on germina
la norma de les arts desconegudes.
Am rigidesa d'obelisc, s'eleven,
austers, am muda unció, xiprers simbòlics
cap al cel fugitiu, fent presentalla
d'un misticisme silenciós. Vers terra
s'inclinen els desmais am dolorida
resignació. Se vinclen els brancatges
dels immortals llorers sobre la testa
de les blanques estatués, les caigudes
deeses del temps mort, petrificades
en els recons ombrius, ont el silenci
té vagues ressonances qui inicien
els elegits a una divina gloria
mai sospitada pels humans. Perfumen
els nupcials tarongers les delitoses
voltes de les rotondes apacibles
am recordances d'ideals helènics
y de rondalles mig-ivals. Serenes,
les araucaries reflexives tracen
simètriques tanyades, y dibuixen
com a formes rituals de canalobres.

*Y per damunt de tot, com gegantines
tendes de guerra, recordant la muda
soletat del Desert originari,
s'espandeixen en l'aire les palmeres.*

*El vert esclata en notes infinites
qui neixen de la llum miraculosa.
La nítida verdor dels myosotis,
l'alegre de les murtes y dels pàmpols,
la vívida esponera dels bellveures,
la somorta color de les alfábregues
y de les vaumes-roses, am la forta
verdor de les acacies, l'esblanquida
dels llimoners, vora la tinta obscura
de les fecondes eures parietaries.*

*Y pels camins qui fugen, baix les voltes
de catedral qu'enclouen les olmedes
els raigs de sol, atravessant les llargues
colonnades de soques, les verdices
y les obscures enramades, formen,
amb els ramells, brodats y miniatures
de finestrals arábics o sistemes
de màgiques y enceses claravoies.*

*Y sobre flors y plantes y macisos,
sobre els troncs qui s'empinen com en éxtasi,
sobre les branques qui's redressen, àvides,
meditatives, adorant l'immensa
divinitat de la visió y de l'hora;
sobre les flors provocatives, lánquides,
qui's baden ab dolçor; sobre les herbes
qui cantussejan vagament, dormides;
sobre les fontanelles y cascates,
qui sempre repeteixen a l'unísson
una meteixa nota melangiosa;*

sobre la gran serenitat qui vessa
desd' el cel protector damunt la trista
contemplació sens fi dels solitaris,
sura l' himne inefable, el psalm litúrgic
qu' els mons entonen amb humà desfici;
la Poesia universal, estrofa
sublim qui puja com un chor hieràtic,
grandiosa sinfonia del Misteri,
qui ressona no més pels qui son dignes
de morir per l' Amor. D' entre l' eterna
verdor de vida del fullam s' eleva
com un càntic d' ofrena; les coroles
presenten, com a fum de sacrificis,
aromes d' oració; fervents, els cälzers
ofereixen l' encens expiatori,
y en divinals colloquis, somniosos,
s' abismen els pistils, com si escoltassen
la profeta d' aliança eterna
qui amb els Déus juntará les criatures.
Un gran defalliment les plantes vincla:
s' esfloren les poncelles llacrimoses,
tot just obertes; vibracions extranyes
se fonen en les aures somnolentes;
visions incertes passen, fugitives,
en els recons violats, dins l' espessura
dels caminals perduts, on resta encara
l' estela delicada y vaporosa
de les belleses mortes; una feble
vitalitat anima les rompudes
imatges de les ninfes; per estones,
duptosos sons de xarroteig arriben;
y d' entre les guirlandes volanderes
qui ajuntaren un temps les colomades
dels templets derruïts, y les ploroses
enredaderes qui anhelants s' enfilen

*recercant els balcons de les Julietes
y posant vels de protectora guarda
sobre els altars d'amor, vedats als homes,
apareixen, en lentes teories,
en blanques processons, les damiseles
fonedices, boirosses, incorpories,
qui un temps llegien somniant a l'ombra
confidencial y amiga, a la carícia
dels recers solitaris, ont arrelen
els arbres familiars; tornen, y senten
els apagats ressons dels comentaris
qu'els eterns Galeottos suggeriren
al virginal sentit; son papellones
d'encantament, qui cerquen la darrera
llecó de bálsem, y ansioses beuen
l'eflorescència dels jardins, on troben
la darrera amargor deliciosa
de l'anyorada vida.*

*Plens d'angunia
els sálzers llastimosos deixen caure
sobre els bassals desfetes cabelleres
de náïades vençudes; y desfilen
solemnials, am lentitut superba
damunt l'aygua calmosa, els darrers cisnes,
blanques encarnacions de les llegendes.*

*Una farum de vida que conforta
les energies refredades, brolla
de la terra tranquila; se consuma
l'elevació sacramental; es l'hora
de la suprema fe; de genolls cauen
tots els sers qui rebullen en la fosca
dels mons ocults; y l'esperit domina
la percepció total de l'existència.
Les aygües ensopides se vesllumen*

*de claror celestial; les enramades
serenament se banyen en l'atmosfera
dels ideals indòmits; els poetes
reben la sensació desconeguda
d'un temps qui no trascorre; dolces llàgrimes
ungeixen d'infinita melangia
la muda adoració, y el mon s'endola
del trist esmortuiment de la vesprada.....*

*Qui la pogués cantar, la Poesia
dels jardins, en ses formes y quimeres
a través de l'història! Cada fulla
te un esqueix d'esperit, guarda una estrofa
de les generacions qui atravessaren
els caminals borrats per la falsia.
Jardins d'Orient; pensils de Babilonia;
bosquets qui s'extenien vora els temples
als quatre vents oberts, en les tranquiles
y maternals riberes qui ombrejaven
els rius divinissats; velles olmedes
dels paradisos perses; salomònics
parcs olorosos que guardava el Líban;
vergers de l'India, ont a la nit els lotus
revelaven els mites lluminosos
de les transmigracions; horts de Caldea,
on reflorien els Edens primaris;
sacerdotals praderes de l'Egipte;
vergers d'Arcadia: ombratge filosòfic
dels jardins d'Academos; voluptuosa
memoria dels jardins de les hetaires
inspiratrius; correctes quadratures
dels temples d'artifici qui's nodriren
en la llei geomètrica de Roma;
darrera emanació dels viridaris
on les patricies acudien, mórbides,*

*a reclinar-se sobre el marbre helenich,
a l'ombra dels parrals, vora la boca
dels impluvis oberts a l'estelada,
mentres juguetejaven les murènes
en el fons dels aquaris, qui bevien
la llum esmortuïda dels crepuscles;
florits alcázers dels emirs; joïoses
arbrades dels harems de les sultanes;
atris de les mesquides, on ressonen
am raig melodiós les fontanelles
de les ablucions; redós letàrgic
dels carmes granadins; planterís ombrosos
dels claustres venerats de les basíliques;
villas d'on se desprenen els esfluvis
dels sensualismes italians; boscatges
laberíntics, gloriètes amoroses
dels Trianons; ombracles versallesos
que renovaren la visió cloròtica
dels cicles decadents; ombres propícies
al misteri del bany, sagrat per totes
les comunions de l'art; rambles que reguen
els escolims verdosos qui vessunyen
dels mitològics brolladors; desertes
avengudes de tells, ombrius passejos
ont el romanticisme se revela
ple d'un encís etern, d'una delícia
veladament sexual y torbadora.....*

*Tots vosaltres sou formes de l'immensa
visió del temps passat; sou la mortalla
de les sagrades tradicions, qui dormen
com a lloses votives, baix les herbes
en ondulant catifa tremoloses.*

*Sou l'eterna Artemisa, sou l'essència
feminal de les coses, la qu'exhalen
els orajols amb halenada humida,*

*les fulles vellutades, els crepuscles
púdicament vermells, les aurèoles
dels pinars rehinosos, la cadença
suau de les boscuries, el planyívol
broll de les fonts en la nocturna calma,
la sensual corvatura de les comes,
les selves ont el vent se purifica,
l'esblaimada blavor dels horabaixes
y la blancor de lluna sobre el somni
dels camps embadalits; sou les peñoses
obres d'art que fabrica la natura
torturada pels homes; sou les falses
concepcions de la vida.*

*Malalties
incitacions de la florida esplèndida
d'altres climes vitals, qu'el sol feconda;
aristocracies decadents, marcides
en la teba quietut dels hivernacles;
refinaments puríssims qui no's mesclen
de baixa utilitat, personifiquen
les belles d'altre temps desaparecudes;
flors de la vida, qu'el mestral s'en porta.
Y els esperits selectes voletejen
com a raig fugitiu o ressonança
de la propia canturia, melancòlica
divagació del propi esser, perduda
sobre lo contemplat, en el consorci
de la natura am l'home; y departeixen
am la natura amiga, en franciscanes
delectacions, fins que n'extreuen, pura
y am nova vida aletejant febroso,
la musa familiar o la memoria
vivent de les llegendes extinguides.*

GABRIEL ALOMAR.

Ffurs de València

del Rey don Martí

¶ R.^a De prescripcions.

Contra prescripcio de .XXX. anys que haura corregut a alcu apres que sera fet maior de .XX. anys et abil ademanar, no puxa esser atorgada restitucio per ignorancia ne per altra raho, masto.

¶ R.^a De sentencies et actes.

Ab lo present fur confermam, loam et aprouam la sinya donada per lo senyor Rey en Johan, frare nostre entre, la vniuersitat dela villa de Morella et les aldees de aquella, la qual en apres fou confermada per acte de Cort. E volem et manam aquella perpetualment esser seruada segons sa continencia et tenor .i. dominicus masto.

¶ R.^a en qual manera sentencia que sera donada deia esser menada aexecucio.

Com clarament experiencia haia mostrat que per les vendes ques fan en les corts de drets et accions de alcun deutor se son

Lu Rey

Assia de altres nros. lances vos donam fexatigatio vna e mueremur q ab iglla maya vndova e colida
fos possible, entremessis es la passio e offia. eta solemnitar eta festa eta sagrada concepcio e nra dona sra maria
la qual se costumis celebrar es lo nre palau maya de quepa tuncat. Empe m reny est moli p ruy de vna v
emobler la festa e solemnitar de mndia q la donna eta dnm gloriosa verge la qual nos hauey an sia agny li
dca e festa eta sim solemnitar, tramentem agny aglla p lmar Capella eta nra Capella moff p. banyit al qual
hauey comandas algunes paules quey dca e nra pr sobre la dca solemnitar sacdria / p quey p regny m offer
mosa m e poder q donay se e receua a tot es q dca moff. p. vos dca e nra par sobre los affectos de mndia
entremes es fer la dca. solemnitar / segons be hauey acustumar res a h mllor si mllorai hi podero. Ceis amts vos
q dca vltra quey terreis vde deute al dca gloriosa. Dge / me faret a nos placet i fuy moli grand. Ena. e vna
...na sora nre segell ferret a p ruy deo e hnoisibic / del any 1500. m. p. ruy

Letra del Rey Marti

ab motiu de trametre un retaule de
Madona Sancta Maria a la Seu
de Barcelona.

MINISTERIO
DE CULTURA

seguits molts debats, plets et dan a molts, per ço, volents pro-uehir a indemnitat de nostres sotsmeses, per aquest nouell fur statuhim et ordenam perpetualment quela cort o jutge alcun no puxa vendre a requesta de crehedor o daltra sots generalitat, bens, deutes, drets et accions o drets et accions solament de alcun. Mas quant la cort o lo jutge voldra fer venda de bens de alcun, haia adeclarar quins bens, per manera que just preu se puxa trobar en la cosa; et si deute algu o accio se vendra deia esser subastat et ofert quanta quantitat es lo deute et quil deu et ab quin titol o quina accio et contra qui; et per alguna manera sots generalitat de paraules tals vendes no puxen esser fetes. E si fetes seran, sien et romanguen nulles *ipso foro* .i. dominicus masto.

Quant la Cort ol jutge per pagar algun creedor fara venda dalgun deute clar et declarat segons forma del precedent fur o de certa accio clara et declarada, volem, statuhim et ordenam que aduocat algu, ne notari, ne rahonador de scritura, ne altre que comunament vse de offici de procuracio en plets per si o per altra, no puxa comprar per alcuna manera tal deute o accio, ne apres que alcun altre per cort hagues comprat tal deute o accio alcu dels dessus dits aduocats, notaris, procuradors o rahonadors no puxen per alcun titol, Si donchs no era per successio ab testament o ab intestat, hauer o obtenir tals deutes o accions. E si lo contrari era fet, volem que tot sie nulle, irrit, cas et va; per lo present empero fur no entenem tolre quels dessus dits no puxen comprar altres bens mobles o seents ques venen per la cort o jutges.

Per ço com venuts per la cort drets et accions de alcun deutor tantost lo creedor era admes ademanar per ypoteca los bens aliensats per lo dit deutor, et per los furs per nos ordenats sien toltes tals vendes, per aquest nouell fur, estatuhim et ordenam que venuts per la cort los bens del deutor, si lo creedor no sab bens alguns que puxa mes auant offerre, la cort faça venir dauant si lo principal deutor, Si es en la Ciutat vila o loch del Regne o terme de aquelles on se fara la execucio, pres et ben guardat; et

publicament en la cort interroque aquell mijançant sacrament si li resten bens, drets o accions alguns en los quals lo crehedor se puxa pagar.

E si dira que hoc, haia mostrar tots aquells et auerar ab titols o en altre manera dins dos dies apres sera interrogat, et adonchs pus los dits bens constaran ala cort o al jutge esser clars et desenbargats, que aquells haien esser venuts, e si no bastaran o no mostrara quen haia, en tal cas la cort ab crida publica, la qual se faça dins la Ciutat vila o loch on tal execucio se fara, intime que si algu sab bens de tal deutor clars et desenbargats en los quals execucio puxa esser feta que dins .X. dies haia notificats aquells ala cort; et aquells passats, pus no aparegua que bens de tal deutor hi haia clars et desenbargats en los quals tal execucio puxa esser feta, lo crehedor puxa posar ses demandes ypotecaries contra qualseuol detenidors o possehidors de bens de tal deutor. Ehon lo principal deutor no sera en la Ciutat vila o loch o terme de aquells hon se fara la dita execucio, en tal cas lo procurador o aquell qui entene per aquell deutor en la dita execucio, sia interrogat per sacrament segons dessus es statuhit en lo principal, et en apres sia feta la dita crida per la forma dessus dita. .j. dominicus masto.

¶ R.^a de appellacions.

Addents et declarants los furs antichs parlants de appellacio de interlocutoria, fem fur nou que de alguna interlocutoria o declaracio feta en fet Ciuil no sen puxa interposar appellacio alguna justa o injusta, Si donchs no es de sinya sobre declinatoria de juhi; dela qual puxa esser appellat vna vegada tansolament per cascuna part; pero de qualseuol interlocutoria puxa qualseuol part contra qui sera pronunciat demanar correccio vna vegada tansolament, la qual si la part que demanara correccio voldra que sia feta ab altre adjunt assessor, ques haia afer a messio del demanant la dita correccio. .j. masto.

Fem fur nou que la part appellant en alcun plet sobre lo qual haura impetrat jutge de nos o de algun ordinari o de altre hauent poder de assignar jutges sobre aquella appellacio, Sia tenguda liurar emetre en poder del dit jutge los processess del plet en los quals haura fet part, en manera que fe hi puxa esser hauda, dins .VI. jorns apres que la comissio sera repetida ab la part. En altra manera la sinya dela qual sera interposada tal appellacio *ipso foro* sia passada en cosa jutgada et sia menada a execucio. E lescriua dela appellacio sia tengut scriure lo dit liurament en proces.

Addent, corregint et millorant als furs axi antichs com nous parlants del temps dins lo qual haia esser pronunciat en la causa de appellacio, per lo present nouell fur ordenam, que tot jutge de qualseuol appellacio, liurats aell los processess, sia tengut jurar, presents les parts, en poder del notari dela dita causa, per nostre senyor Deu et los seus sants Euangelis, que al pus larch dins .VI. meses apres queli seran liurats los processess haura acordada la sinya en lo dit plet o causa, et dins aquells, si request ne sera per alguna deles dites parts, apres que la haura acordada, promulgara la dita sinya dins los dits .VI. meses, et que en lo dit fet fara justicia seruant per son poder furs et priuilegis; lo qual jurament sia et haia esser continuat en lo proces per lo notari dela causa. E si lo dit jutge apres que haura reebuda la dita comissio no voldra fer lo dit jurament, la part appellant o impetrant tal comissio sia tenguda de requerre et instar lordinari daquell jutge que ab manaments penals et ab capcio de penyores o de persona et en altra manera force et constrenga lo dit jutge fer lo dit jurament; et lo dit ordinari, sens alcuna cogniscio, puxa et sia tengut fer lo dit constrenyiment, tota appellacio et recors a qualseuol nostre official remoguts et cessants; E aço mateix puxa instar et requerre la part appellada si fer ho voldra. Empero si lo jutge haura assessor haia a remetre o fer liurar al dit assessor los dits processess dins .XX. dies apres que aquells seran estats liurats al dit jutge, et lo assessor haia acordar los dits processess dins tant temps quel jutge hi puxa hauer pronunciat dins los dits .VI. me-

ses. E si lo dit assessor sera en lo loch on sera lo jutge, lo dit assessor sia tengut fer lo sacrament dessus dit en poder del dit jutge. Empero los dits .VI. meses no haien loch en la instancia dela primera appellacio del tercer appellant qui no haura fet part en la causa principal. j. masto.

Per lo present nouell fur statuim que la part appellant que haura impetrat jutge en la causa dela appellacio alcun habitador dela Ciutat, vila o loch hon sera menat lo plet principal, segons se deu fer per fur, si la letra o prouisio de comissio sera spaxada en la dita Ciutat, vila o loch sia tenguda presentar aquella deuant lo dit jutge aqui sera feta la comissio dins .V. dies comptadors apres que sera spaxada. E si la dita letra o prouisio sera obtenguda dins lo Regne de Valencia e fora la dita Ciutat, vila o loch on sera menat lo plet principal, sia tenguda presentar aquella dins .X. dies apres que la dita letra o prouisio sera expaxada. E si sera obtenguda fora lo dit Regne sia tenguda presentar aquella al dit jutge dins .XX. dies apres sera desenspaxada, segons es dit. E lo notari qui spaxara la dita letra o prouisio sia tengut scriure dins aquella, apres la dita de aquella, lo dia del spaxament dela dita letra o prouisio, e registrar aquell al peu del registre hon sera registrada. E si dins lo dit temps la dita presentacio no sera feta, la sinya dela qual sera interposada la dita appellacio sia menada a execucio:—masto.

De sinya que sera promulgada per los jutges deles appellacions dels Consols dela Ciutat de Valencia, si aquella sinya sera confirmatoria dela sinya donada per los consols, de tal sinya alguna deles parts nos puxa appellar. Mas si la dita sentencia sera infirmatoria o reuocatoria dela sinya dels consols, la part appellada se puxa de aytal sinya appellar vna vegada tansolament; ala qual appellacio lo justicia Ciuil dela dita Ciutat assigne jutges, ço es hun mercader et hun mariner, experts en lur art, qui no haien cabut en acordar alguna deles dites sinyes, qui dela dita appellacio coneguen.

Atorguam que les segones appellacions dels ordinaris deles Ciutats et Viles reals et les primeres dels Governadors et batles

nostres et de cascu jutge Reyal delegat, se haien conexas per commissions reals remetedores dins los lochs hon seran stats accitats los pleyts principals dins lo Regne de Valencia, et no puxen esser euocades foral Regne per nos o nostre primogenit, mas dins lo Regne les nos puxam o puxa euocar a instancia de qualseuol part; Retenim empero a nos que les segones appellacions deles causes del nostre patrimoni nos puxam retenir et conexas de aquelles hon que siam dins nostra senyoria deça mar. E entenem que les causes que son de penes comeses anos o ala cosa publica, o causes fischals, no sien dites causes patrimonials, sino tansolament aquelles en les quals es demanat o deffes patrimoni nostre Reyal.

¶ R.^o Daquells qui poden renunciar e lexar sos bens.

Mellorants et declarants lo fur antich posat sots la present R.^a lo .Cap. qui comença *mercaders cabalers* &, Statuhim que cabalers sien dits aquells qui publicament en la Ciutat, Vila o loch tendran botigues per vendre cendats, taffatants, draps daur et de seda, freses, terçanells, xamellots et altres semblants venderies o tendran botigues venents en gros speciayria, o tendran botigues venen merceries axi com son ganiuets, spills et altres coses menudes; et venents les dites merceries axi en gros com en menut, quant als deutes que contractaran per les dites rahons; et encara aquells sien dits cabalers qui pendran a espera alguna mercaderia per vsar de lur arto offici, en axi que si aquell no pagara ço que haura pres a espera sostenga la pena en lo dit fur contenguda.

Declaram mes auant que fembra alcuna no puxa esser dita mercadera, cabalera, cambiadora o drapera. E si algu se obligara per mercader, cabaler, cambiador o draper, qui segons veritat no sera o no usara publicament de alcu dels dits officis o ars; no sostenga la pena en lo dit fur statuida.

¶ R.^a De penyores.

Declarants lo fur antich qui comença *en execucio*, sots la present R.^a ordenam que aduocat o procurador no puxa allegar priuilegi de prioritat per raho de son salari contra los altres creadors en alguns bens del deutor, sino solament en aquells bens en que ell haura prestada aduocacio o procuracio al deutor et dela qual procuracio et aduocacio se sia seguit profit et vtilitat al deutor en la cosa procurada et aduocada et entant com fet haura lo profit et no pus. /masto.

Declarants et mellorants lo fur antich posat sots la present R.^a qui comença *si alguns creadors &*, statuhim et ordenam quels creadors qui seran derres en temps que les mullers, puxen requerre et fer fer execucio en los bens dels marits per pagar aells lurs credits ells donants en poder dela cort bastants et complents fermaça o fermances de tornar la quantitat ques sera hauda dela cosa del marit venuda a instancia lur per satiffer et pagar la muller cas quels altres bens del marit no li bastassen. E aço tota appellacio et recors remoguts.

Alcu no puxa intemptar demanda ypothecaria contra los tercers posseidors deles coses aell obligades tro atant quels bens de tots aquells qui li seran principalment obligats et deles fermances aell obligades, si seran presents en lo Regne de Valencia, seran excutats et aquells seran atrobats no pagadors; quant als absents romanga lo fur si alcuna cosa R.^a de fermances en sa força et valor. /masto.

¶ R.^a De pagues.

Si per lo deutor ason creador derrer daltres sera pagat en moneda lo deute sens frau, los primers creadors, encara que fossen o sien priuilegiats, et encara quel deutor fos o sia trobat no pa-

gador, no puxen haure regres contra aquell derrer crehedor per la moneda aell pagada de son deute per títol honeros ne euentre demanar o tolre aell aquella, Si donchs no la hauia hauda per execucio de cort o de jutge feta en bens del deutor. E lo present fur volem que sestena als fets presents esdeuenidors et passats no determinats.

¶ R.^a De euicions.

Per tolre multitut de plets, ordenam que si contra lo possehidor dalcuna cosa sera mogut plet et a aquell, sera euencut tolt judicialment la cosa que posseia lo posseidor en axi euencut, en cas que deman o haia loc regres de euiccio, puxa requerir manament executori et lo proces de aquell contra son auctor o contra lo auctor de son auctor, o contra los altres antesessors obligats de euiccio quals mes se uolra, posat que la carta per vigor de la qual se demanara no contenga expressa euiccio ni sia excentada. Si empero lo possehidor apres quel plet sera stat perjudiciaria conuencio e antra ell començat dins .X. dies haura intimat lo dit plet a aquell o aquells contra los quals volra hauer regres de euiccio. Si donchs aquell o aquells no hauien remes specialment et expressa necessitat de denunciar a lurs successors la questio daquella cosa. E en lo dit cas lo possehidor judicialment euencut et qui haura regres de euiccio contra son auctor o altres segons la forma dessus ordenada, sia tengut, hauda satisfaccio, fer cessio efficax ademanar de sos drets et accions a aquell o aquells los quals haura demanat de euiccio, la qual cessio sera feta sens euiccio alcuna de sos bens sino per ses obligacions et contractes propis. E semblantment aquells puxen hauer regres de euiccio requirer manament executori et proces daquell, sia entes de ço que pora la donchs constar per tenor de la sinyra o per cartes publiques o altres legitimes scriptures. Mas sobre les altres coses de que no pora constar per aytal forma, axi com mes valença o melloraments de la cosa euencuda et messions

dans et interesses o altres semblants coses, romanga son dret saluu al hauent regres de euiccio per via de ordinaria en la qual sia procehit breument. j. masto.

¶ R.^{ca} De donacions.

A esquiuar fraus et tolre altercacions euadints al fur antich posat sots la present R.^a lo Cap. XIX. qui comença *dengun hom no puscha fer donacions* &, Statuhim que donacio fahedora de quantitat o de cose sobre pujant suma o valor de .V. soldes de reals, encara ques faça ab carta publica, no haia alcuna valor oltra los dits .V. soles, Si donchs per part del donador no sera insinuada o demostrada al jutge ordinari declarant et interposant sa auctoritat et decret en scrit en aquella, precedent empero et prestat sacrament axi per lo donador en sa propia persona et no per procurador alcu encara que hagues special manament com encara per lo donatari en aquesta manera, ço es, quel donador jur que ell fa o ha feta aquella donacio sens tota frau daltri et lo donatari jur que ell no ha feta alcuna machinacio, inclinacio o induccio fraudulosa al donador affer asi aquella donacio, ne ha procurat o consentit que li fos o sia feta per alcuna frau daltri. E manam atots et sengulares notaris, sots pena de perdre lo offici, que en alcuna carta de donacio sobre pujant la dita suma no possen ne meten sacrament ne renunciacio del present fur. E si contra sera fet, quels dits sacrament et renunciacio no haien alcun affecte de insinuacio ne alcuna valor.

Declarants que en donacio ques faça per qualseuol remuneracio paga o satisfaccio sia necessaria insinuacio segons la forma del present fur, del qual empero exceptuam los cases tansolament següents: primerament de donacio feta per nos o per la Reyna o per primogenit nostre o muller de aquell en cases pero a algun de nos o dells permeses; item constitucio de dot feta per pare, mare o altre qualseuol persona a fill, filla o altra qualseuol per-

sona; item de donacio feta en temps o per raho et contemplacio de matrimonio; et no altres cases.

¶ R.^{ca} Qualseuol poden acusar.

Lo justicia en Criminal dela Ciutat de Valencia et qualseuol altres justicies deles Ciutats, Viles et lochs del Regne de Valencia, puxen, cascuns en lurs juridiccions, per mes offici, ab o sens instancia de procurador fiscal o part priuada, fer inquisicio contra qual seuol persones fahents o fer fahents carta o cartes o altres qualseuol scriptures falses, les quals de lur natura degen esser publiques o autentiques. Si empero per los jurats de qualseuol deles dites Ciutats, Viles o lochs en la dita falsia contesa sera o per la maior part de aquells et per los maiorals dels notaris de aquelles Ciutats, Viles o lochs sin hi haura a per los jurats tots sols, primerament, ans, et no en altre manera, seran dits declarants et nomenats als dits justicies esser culpables et diffamades deles dites coses o de alcuna de aquelles; les sinyes pero en et per les dites rahons promulgadores deien esser donades aconsell dels prohomes segons fur de Valencia. Nos empero o nostre primogenit et no alcun altre jutge official o comissari, saluant lo dit justicia, nos puxan entrametre deles dites coses en la forma sobre dita en nostres Ciutats, Viles reals o los hauens mer imperi en lur propia persona en lurs viles o lochs.

(Seguirá)

Nit d'estiu

*La mar un mirall sembla de fondes transparencies,
y el cel es com un pèlach sens ones, condormit,
ahont la lluna flota, y ab ses fosforescencies
sa llarga volta hi deixa senyada cada nit.*

*Y ab sa passada evoca tranquiles somnolencies
y borra ab sa blanchura negrors del esperit,
y apar com un gran lliiri vessant arreu essencies
del fons d'una llacuna, quan mòr el jorn, surgit.*

*Les serres llunyadanes de cresta gegantina
un vel nuvial porten de transparent boirina
que les dona un aspecte de dolça puritat.*

*Y un pastoret que vet-la lo sò de la natura
les xeremies sona, mentres tranquil pastura
ab remoreig d'esquelles son espargit remat.*

Nit d'hivern

*En la silueta de la nit,
remoretjant acompassada,
a dins la clasta empedregada
l'hivernal pluja cau seguit.*

*Un fil de blanca llum eixit
per l'ampla porta clivellada
de la tafona ja tancada,
s'es deturat emporuguit.*

*El trepitx sort dels tafoners
quant lo quintar pujen feners
se sent entorn de l'alta espiga.*

*Y ab veu sumorta una cançó
canten des-y-ara..... En la foscó
va gemegant la vella biga.*

El Teix

*Gegant dominador, 'ab sa alenada
el dur Mestral no't fa acalar la testa
quant passa arrasadora la tempesta
en les nits sense fi de l'hivernada.*

*Abriga tes espatles la nevada
'ab un mantell feixuch, llustrosa vesta
qu'en los dies de sol, per tu de festa,
de llambreigs argentins apar brodada.*

*Batega lo sublim en tes clapisses,
en tes soques de tintes malaltisses,
en tes clapes de càrritx y pinar.*

*Y a tos cims retallats no sé qu'els manca
quant no s'hi assola la boirada blanca
que silenciosa puja de la mar.*

Les cireres

*Grans de coral dins la verdò ufanosa
del arbre pulcre, enredonit, lluhent;
heralts del sol que daura el blat retent
y madura la fruyta savorosa;*

*per l'infantesa son volgut present
puig ab elles s'enjoya y es ditxosa:
l'aucellada les cerca cobdiciosa
y les pica ab delit, néctar bevent.*

*Tenen la vermellor de les aubades;
primorosos esmèlts ab que les fades
van els mantells blavosos subjectant.*

*Y sobre la blancor de l'opulenta
taula, gotes de sanch nova y calenta
pareixen, esquisides, ressaltant.*

JOSEPH M.ª TOUS Y MAROTO.

Folk-lore de Llofríu

La rondaya del gegant

Vet-aquí que hi havia un pare que tenia tres filles, sa gran, sa mitjana y sa petita. Un dia'ls hi va dir, diu:

—Noyas, hem d'anar á buscar un feix de llenya cada un, que no'n tenim lley.

—Bueno, pare—va fer la petita,—ja hi ayrèm.

Y se'n varen anar. Con son adalt de ses montanyes, lluny, lluny, que ja no podían saber trobar á casa seua, el seu pare els hi va dir, diu:

—Espereume; tinch d'anar aquí baix, ja tornaré ben aviat.

Se'n va anar y may mes tornava; ses noyes, espera y esguarda! y es seu pare, may venía. Ja se volía fer fosch y sa petita va dir:

—¿Noyas, quina'n farem? El pare ens ha deixat y tenim de tornar á casa, si no volem fer bosch a's llit.

—Sí—li varen dir sa gran y sa mitjana,—pró no hi sabrem pas trovar. Com ho farem re-desgraciades! Sa petita, que sortint de casa s'havía omplert ses butxaques de blat de moro y'l va anar semblant pel camí'ls hi va dir lo que havia fet y que aixis sabría trovar a casa seva.

Varen seguir a sa petita y caminant, caminant varen arribar a casa seva. Y es seu pare ¡es cla! ho va trovar mes estrany!

Al endemá'ls hi va torná dir lo mateix.

—Noyes, hem d'anar a cercar un feix de llenya cada un. Apa, enllestiu-se.

Sa petita es va posar cop de blat á ses butxaques fins que'ls-e va tenir ben plenes y jau! se'n varen anar cap al bosch ab es seu pare.

En sent ben lluny es seu pare'ls hi va dir que tenia qu'anar fins alla baix, que ja tornaria aviat. Y sas noyas espera y desesperarás, y es seu pare may venia. Sa petita va dir a les atres dugues:

—Noyes, el pare'ns ha deixat, anem a casa; jó som llansat cop de blat pel camí y'l seguirem, y aixis arrivarem a casa.

Y ho varen fer, y en arrivant-a casa's seu pare cop de preguntals-hi com s'ho havian pogut fer y com s'ho havian pogut arreglar.

Al endemá, torna a di-ls-hi que havian d'anar a bosch y que s'amanissin. Sa petita's va omplir sas butxaques d'engrunes de pá, y'l va sembrar pel camí. Con son a dalt des cingles es seu pare'ls hi va dir que se'n havia d'anar una estona fins a baix.

—Ay pare que'ns deixareu—feu sa petita,—les atres vegades també'ns ho diheu que tornareu y no ho feu!

Pro aquell home se'n va anar; y ses noyes fartes d'esperar varen determinar tornarsen a cá seua.

Pro vet-aquí que ses aucells s'havian menjat ses engrunes de pá y aquelles noyes varen perdre el camí, y ja era de bella nit.

—Com ho farém, com ho dirém?—se preguntaren les unes á les atres. Y no sabian que fer. Caminant, caminant varen trobar un abre. Sa gran va provar de pujar-hi y nomes va poguer arrivar a sa soca; ho prová sa mitjana y només va poguer arrivar a sas primeres branques; ho varen fer provar a sa petita y aquella va pujar fins al cim. Con va ser allá dalt va veure un llum y ho va dir á ne ses seues germanes, y totes tres varen determinar anar ahont hi havia'l llum. Con varen haver caminat unes bones estones, que ja tenian por de no trovarhi, arrivan allá que era á casa del Gegant. Varen tustar á la porta y va sorti'lshi la Gegantesa.

—Ay, ahont heu anat, noyas, ay ahont heu anat! Ja cal que fugiu, que cont el Gegant arrivi vos se menjará a totes.

—No mes per aquesta santa nit—feyan aquelles noyes,—no mes per aquesta santa nit, que'l pare'ns ha deixat y no sabém tro-

var a casa. Deixeunos tan sols dormir aquí darrera la porta, que ja estarém contentes.

Llavores les filles del gegant varen dir a sa seua mare que si de per cas aquelles noyes se podrián posar la corona d'elles y elles se posarián sa barretina que duyen aquelles noyes, y 's seu pare no 'ls-e tocaría y dormiríen amagades a darrera sa porta totes.

Y ho varen fer; se varen posar, ses pobres, la corona de les filles del Gegant y les filles del Gegant, les barretines de ses noyes pobres.

Pro no n'hi va pas haver prou: as cap d'una estona arriba el Gegant de defora, tot enrabiát, cridant:

—Flayrim, flayram,
carn de cristiá menjarém demá, si Deu plau.
Flayrim, flayram,
carn de cristiá menjarém demá, si Deu plau.

Ay, aquelles noyes! Els-e voleu més espantades!

Varen ruellar per lla'l s'ól les coronas de les filles del Gegant, y ja fuyta! camas ajudeume! El Gegant els hi va correr 'l darrera y va poguer haver sa petita. La va haver y la va ficar a dins d'una bota. Cada día li donava coses molt bones: caldos, costelles y *dulsas* de tota lley perque estigués grassa més aviat. Cada día li preguntaven:

—Ja estás més grasseta?

Y ella els hi responía:

—Sí: com la cua de la rateta.

—¿Ja estás més grasseta?

—Sí: com la cua de la rateta.

—T'haurás d'afanyar a engreixarte, li deyen, o sino mos farás trigar molt a poguerte matar.

Un día, ja feya forsa temps, li varen dir com estava de grasseta y ella els-hi va dir que n'estava com el dit y 'ls hi va ensenyar el dit gros de la ma dreta.

Allavoras la varen treure d'allá dins y varen anar per matarla. El Gegant poch e-hi era. La Gegantesa, cop de dir-li:

—T'has de posá el cap a dessorre d'aquet piló y res mes.
T'has de posá es cap a aquí dessorre y res mes.

Pro ella pensava:

—Si, nyigo! que li posi qui vulgui.

Y aquella noya li va dir a la Gegantesa:

—Poch sé com voléu dir: aveyam, poseu-li vos de la manera que voleu que jo'l posi; ja us aguantaré sa destrál, jo, si voléu.

La Gegantesa ho va fer y sa noya ¡fum-li cop de destrál as coll, que li va fer rodolar per allà terra! Y llevant corrents sa destrál, se va arrencar a fúgere y corriu-me al redera! No va pas trigar el Gegant a arribar, pro sa noya ja va ser ben lluny que no la varen pas poguer aconseguir.

Y aquí darrera la porta hi ha un fus
que'n refila Amen Jesús.

Les Tripetes

Vet-aquí que una vegada hi havia una casa que teníen dues noyes, una de molt maca y una de molt lletxa; sa maca no tenia mare, perque cont era molt petita se li va morir; allavoras es seu pare's va tornar casar ab sa mare de sa lletxa y allavores sa mare de sa lletxa li era madrasta a na sa maca. *Bueno*; vet-aquí, dôs, que sa madrasta, á na sa maca la feya patir molt; li feya rentar cop de penastrats de roba, com fa tant fret, y tot li feya fer a n'ella y a ne l'altre la deixava estar lo mateix qu'una senyora. Un día, justament, es alló: «'l dimoni no fa sino una feyna y encare mal mal feta» dôs, sa mare de sa lletxa li va dir anés a rentar unes tripetes a la riera; y se n'hi va anar; va agafar ses tripetes, un rodet de fil, unes estisores, una soperas y se'n va anar. Va venir una riuada y ella estava distreta y tot se li va emportar riera avall; ella cop de seguir per'avall, a veyam si ho trovava, pró ¡ca! Va trovar uns llauradors y'ls hi va dir:

—Llauradorassos, los mal-llauradorassos: ¿no haureu pas vist passar per la rierassa, unes tripassas, un rodet de fil, una soperassa y unes estisorasses?

—Sí noyassa,—li varen dir ells—per'quí baix es passadassa.
Y se'n va per'avall. Trova uns cavadors:

—Cavadorassos, los mal-cavadorassos: ¿no haureu pas vist passar unas tripasses, un rodet de fil, una soperassa y unes estisorasses?

—Sí noyassa; per'quí baix es passadassa.
Trova uns fangadors y lo mateix:

—Fangadorassos, los mal-fangadorassos: ¿no hauriu pas vist passar unes tripasses, un rodet de fil, una soperassa y unes estirasses?

—Sí noyassa; per'quí vaix es passadassa.

Y se'n va ver'vall; arriba fins amar, y com que de poch s'ane-ga, va arreplegar por y va fugir; con va ser á casa seva poca li va-ren renyar; y varen fer anar la maca a mirar si ho trovaría. La ma-ca se'n va per'avall. Trova uns llauradors:

—Llauradorets, los bons llauradorets: ¿no haureu vist passar per la riereta, unes tripetes, un rodet de fil, una sopereta y unes estisoretetes?

—Sí noyeta; per'quí baix es passadeta.

Se'n va per'vall. Trova uns cavadors.

—Cavadorets, los bons cavadorets: ¿no haveu pas vist passar unes tripetes, un rodet de fil, una sopereta y unes estisoretetes?

—Sí noyeta, per'quí baix es passadeta.

Bueno; se'n va per'vall, per'vall, fins que va trovar uns fan-gadors.

—Fangadorets, los bon fangadorets: ¿no hauriau pas vist passar unes tripetes, un rodet de fil, una sopereta y unes estisoretetes?

—Sí noyeta; per'quí baix es passadeta.

Va arribar fins allá prop del mar y ho va trovar tot ben á flor d'ayga, com si s'esperés. Allavoras sa noya ho va agafar ¡mes contenta! y se'n va anar cap a casa.

Y a darrera la porta hi ha un fús que'n refila: Amen Jesús.

(Contada per Mercè Portilló.)

La Estrella del día

Vet-aquí qu'era una vegada, una casa, qu'eran molt ríchs, y tenían tres noyes; dugues de molt lletxotes y una qu'era molt maca; ja sempre li deyen la Maca, á n'aquesta darrera, tothom menos ells, que no la estimavan gayre, porque no tenía mare, que se li havia mort essent ella molt petita y'l seu pare s'havía tornat casar ab la mare de las dugas noyas lletxas. Sempre la feyan treballar forsa, á na sa Maca y la feyan anar á sa riera, á rentar cop de panestrats de roba, y tota s'havía d'esfreixurar, pobreta, y era tant bona noya y tant pacienta, que may se queixava ni deya res.

Un día, sa Maca, venint de rentar roba, passava per un caminet molt bonich de pins y d'ombres, y era cap al tart. Estava llassada, de tant que pesava 'l panestre de roba y am prou feynes podí bleixar. Es va aturar á reposar un moment y va sentir una veu que li deya:

—Abaixa's cap.

Y va ajupir-se. Va sentir bramar un burro. Llavors sent que li diuen:

—Aixeca's cap.

Aquella veu no era pas una veu humana, era una veu..... de segur de l'altre mon. Ella va aixecar's cap y cau un ruixat d'estrelles; y sa mes bonica y mes resplandenta se li va posar en es front.

Ella, contenta, com un ángel, agafa 's panestre de roba y se'n va anar cap á casa. Per tot allá hont passava, qu'algú la veyés, sentía que deyan:

—¡Ay l'Estrella del día! ¡Ay l'Estrella del día!

Arriva á casa y tots mirant-se-la.

—¿Ahont ets anat?—li deyen les dugues lletxes, carregades d'enveja, á no poguer mes;—¿ahont ets anat que t'ha caigut aquesta estrella en es front?

Ella'ls hi va explicar que venía de rentar roba y qu'havía sentit aquella veu y que con havia aixecat es cap, li havia caygut aquella estrella.

Allavoras sa gran de ses lletxes, també hi va volguer anar allá ahont havia anat sa Maca per veure si li'n cauria una. Al ser allá meteix ahont se va aturar sa Maca, s'hi va aturar sa lletxa y va sentir una veu que li deya:

—Abaixa's cap.

Ella va abaixar-lo y va sentir bramar un burro. Torna sentir la meteixa veu que li deya:

—Aixeca 's cap.

L'aixeca y cau un ruixat de potas de burro y se li 'n va posar una de grossa en es front. May més se la va poguer treure. ¡Ay ella! no savía pas com anar á ca' seua. ¡Una vergonya!..... Arriva, y tots desconsolats, fins l'Estrella del día (qu'allavonses era sa noya maca) estava trista; perque encara que la fessin patir tant, també'ls estimava á tots.

Vet-aquí que tothom va saber aixó de l'*Estrella del día* y de sa *pota de burro* y tots els reys y prímpceps y'ls mes grans senyors, aba quins era amich el pare de l'*Estrella del día*, varen volguer coneixer aquesta noya tant hermosa que duya l'Estrella en es front. Varen fer preparar unas grans festas á ca' seua, per que deyan qu'un prímpcep la volía per fer-la primpcesa y tots la volían coneixer-e.

Veus aquí qu' á l'hora des dinar, tota la taula des gran Salón era plena de convidats y hi eran el pare y la mare de totes, y la *Pota de burro* (sa gran de ses lletxes) diguent que l'*Estrella del día* havia fugit y que poch hi era. Tots els convidats en tenían sentiment ¡y molt! de tot aixó; y am prou feynes savían que dir. A mitjant dinar, es gat hi va compareixer y s'anava posant á ne ses faldes des convidats, diguent-els-hi:

—¡Marranyiu, marranyau!
Si 'm donau de lo que menjau
Vos diré la Estrella del día
Allá 'hont jau.

—¡Marranyiu, marranyau!
Si 'm donau de lo que menjau
Vos diré la Estrella del día
Allá 'hont jau.

Tots els convidats's varen comensar de goytar, sense gosar dir res, empro ells no s'en savían avenir d'alló que deya 's gat. Y allavoras, un dels prímpceps (es mes jove y mes guapo de tots) 's va aixecar y va seguir á ne's gat que 'l va fer anar á la cuyna; y allá dintre de sa cendrera hi va trovar á l'Estrella del día, qu' á ca'seua li havían feta ficar, perque no volían que la veyessin.

Con se va quedar allá, dreta, y aixó qu'anava tota ella ben encendruada, el prímpcep 's va quedar enlluhernat de tanta hermosura y boniquesa; y tots els convidats qu'en aquell moment hi arrivavan sense saber que dir.

Llavoras el prímpcep va dir á ne'ls criats que la raspayessin, que s'en anés la cendra del seu vestit blanch y se la va emportar á ne'ls seus palaus y tothom cantava: ¡Viva 'l prímpcep! ¡viva 'l prímpcep!

Y á darrera la porta n'hi ha un fus, etc.

(La contavan les nenes quan anavan á costura sent molt menudes, abans d'anar á costura á Palafrugell.)

Trameses per MARÍA DE LA GRACIA BASSA.

Actualitats

CONVERSA SOCRÁTICA Á LA ASSOCIACIÓ WAGNERIANA:

Don Joan y Don Miquel
venian de la *cassada*;
Don Joan cau de cavall;
Don Miquel ferit estava...

Mireu ab quina trassa li van saber portar a n'en Maragall a dar una conferencia; poch a poch; ab suavitat; ab aquell vinguim aqui, home, vinguim aqui.—Ell que si qu'enrahona, l'aplaudeixen y s'en va. Apenes s'havia posat el barret, bufa al clatell.—A les conferencies de la Wagneriana, igual qu'als mohiments socials, hi ha acció y reacció. A n'aquella gran sala hi ha un eco *que rectificca*.

GATZARA CONTÍNUA.—*¡A beber, á beber y á apurar la copa del placer!*.. S'ha axecat un palau devant del Passeig de Gracia, no de més mal gust qu'els dos que li son vehins, el den Samà y el den Marcet. Aquell palau *féerique*, vaporosa visió,—aquelles banderes que hi ha per les branques com si fossin roba per axugar— y uns versos enginyosos escrits en paper d'estrassa, prometen als barcelonins un esclat follivol d'enjoguessaments. No més trovèm faltar pels passeigs laterals de l'esplendentia via, taulettes d'aygua y anis, *tuttilimundis* y *Tiros de Palomo*.

UN ARTICLE DEL CAVERNÓS PUJULÁ.—Dit senyor ha publicat un article a *Juventut*. En dit article defensa els tranvies com Academies educatives, cita Lope de Vega, y ALABA LA CULTURA SOCIAL (¡¡¡!!!). Nosaltres comprenèm qu'aqueix senyor escrigui,

però que ho fassi a distancia! Perquè, com diu l'*Avesta* (F. xvii) «Oh Zarathustra en aquexa terra visible, cuyda ta cabellera, talla els teus cabelis, talla les teues ungles. Mes, després, porta els residuus a dèu passos dels fidels».

LA MALLORQUINA DISSORTADA.—Un periòdich de Reus, *Patria Nova*, escrit per joves ben simpàtics, parla del llibre *Gent* del senyor Suriñach Senties. El crítich de *Patria Nova* se con mou y recordá un epissodi de la seua vida:

«No fa gayre temps: dèu fer mitg any. Era a Barcelona i pujava un diumenge a la tarde rambla amunt, venint del port a airejar-me, quan veusaqui que al esser devant del carrer de *Fernando* se m va acudir pujar a visitar una familia coneguda. No feia pas cinc minuts que m' estava a n' aquell terç pis de la Rambla del Mitg, sentint sota meu aquell inmens aldarull de la ciutat endiu-menjada, quan va entrar a la habitació aont ens estavem una xamosa mallorquina. Devia tindrer, a tirar llarc, aquells setze o disset anys; era morena, ab uns ulls negres i melangiosos. La senyoreta d' aquella familia amiga li va fer algunes bromes, rient sempre, i després encarant-se am mi, digué:— La X, tal com la veu, te una memoria prodigiosa... ¡Sab més coses!.. oi que sabs molts versos bonics X?—acabà dirigint-se a n'ella. La X abaixà'l cap i somrigué vergonyosa.—Va, diguen uns,— tornà la senyoreta amiga. I la X sense immutar-se, sense fer-se pregar, va recitar una narració en prosa: era *Conte de Reis*. Poc a-poc va començar la narració, i va seguir-la dolçament, sense equivocar-se ni en un punt, desgranant la am magestat com si ella mateixa l' hagués escrita. I aquell accent mallorquí, que hi esqueia! I m va grabar tant i tant en ma memoria aquelles figures tarragonines que quan llegeixo l nom d' En Suriñach a n' algun lloc, desseguida se m' acut el *Conte de Reis*, ab aquella senyora viuda alemana i aquells pescadorets i aquells llocs de Tarragona.»

Dexèm apart la dolsa ironia de trovar hermós un llibre perquè ho es una mallorquina, y considerèm quin amarch pervindre espera a la ideal joveneta. Ah! a disset anys apendres en Suriñach Senties de memoria! El maligne crítich designa aquexa joveneta per X (que sols te darrera Y y Z) per significar que literariament ja no pot anar gayre més avall.

EL VAQUERILLO

Jeh, jeh! gritaba el mozuelo, entre silbidos prolongados y agudísimos.—Juera, vaca, juera! ¡Chula, Chula! ¡Al alma que sos crió, jolgacianas del cóngrio! ¡Chota! ¡Coronela, Bragaina! ¡Se ponin bobas, recóngrio!

Y el ganado descendía con lentitud perezosa por la cuesta del calcinado encinar, que dormía silencioso en las márgenes del río; un río de aguas calientes y mansas, que también parecían medio dormidas.

La tierra entera callaba bajo el peso de aquella siesta de plomo, y los cielos infinitos y magníficos, inundados de radiosas vibraciones de ardiente luz meridiana, blanqueaban como plata derretida.

Fueron llegando las vacas á las orillas del río y en él se atracaron de agua tibia, hasta que la piel de los ijares, distendida, se les puso como el parche de un tambor. Algunas entraron en el remanso, y allí quedaron paradas, inmóviles, como ídolos de granito, derramando por los tibios bezos flácidos el agua sobrante, que caía en hilillos transparentes sobre la tersa superficie del remanso. Las demás, con paso suave, de lentitudes armónicas y solemnes, se fueron retirando de las orillas del río; y despacio, muy despacio, como arrastrando con tranquila fortaleza la pesadez angustiosa de la hartura, fueron á echarse á la caldeada sombra de las próximas encinas. á rumiar y á dormir.

Y entonces llegó el vaquero.

Era un zagalón talludo y fuerte, un adolescente de color acci-tunado y pupilas de carbón, vestido con un traje cuyas prendas, con su desigual estado de conservación y sus graciosas despropor-ciones de tamaño y aun de forma, denunciaban cien domésticos apuros económicos, salvados con largas intermitencias de muy varia duración: bombachos de paño muy remendados y excesiva-mente cortos; unos zapatos cuadrados, enteramente nuevos, in-mensos á lo largo, á lo ancho y á lo grueso; medias de lana que era parda hasta la mitad de la pantorrilla, y más parda de allí para arriba hasta cerca de la rodilla, por debajo de la cual esta-ban sujetas con cintajos retorcidos; zahones de cuero con agujeros y cuchilladas; un chaleco viejo, sin botones, encima de una blusi-lla nueva de tela azul, con las mangas estrechísimas y cortas, y un

sombrero de alas anchas, de elegante forma, que había sido en otro tiempo de un señorito, probablemente del amo del vaquerillo.

El muchacho llegó á la orilla del río, se puso de un brinco sobre una peña y se quedó mirando, tal vez sin verla, la corriente de la aguas sosegadas, extático, como dominado por un inconsciente extravismo inevitable, quieto y sin pestañear. Luego, como saliendo de un sueño, sacudió ligeramente la cabeza, miró las vacas, miró de nuevo las aguas y se quedó pensativo, dando suaves golpecitos en la peña con la punta del garrote que llevaba. De pronto tiró el garrote, tendió por las cercanías una mirada de precaución pudorosa, y comenzó á desnudarse. Le pedía el cuerpo baño, frescuras, deleite, sensaciones fuertes que le sacaran de cierto estado de misterioso desasosiego que padecía. Todas las cosas del mundo le parecían desabridas, menos aquella en que andaban enredados sus pensamientos. Sentía calor en las entrañas, que se le ponían muy tristes, y á veces se le oprimían hasta causarle dolor; tenía pena, la pena inquieta que infunden las ardientes ansiedades no satisfechas; sentía zozobras y temblores de la carne, y mucho miedo también, el miedo mezclado de forzada valentía con que se acerca al soñado misterio apetecido el que quiere descorrer el velo que lo oculta...

La absoluta soledad en que vivía le había enseñado muy poco. No tuvo jamás amigos que le iniciaran en los grandes misterios del placer, que él había ya presentido y hasta concretado un poco, gracias á las enseñanzas de aquella vigorosa y fecunda Naturaleza que le rodeaba y de la cual venía él á ser un discípulo rezagado, más rezagado que aquellos peces del río, y aquellos mirlos del tamujal, y aquellos chotos traviosos, bárbaros en sus retozos, y aquellos carneruelos que perseguían á las ovejas con el pescuezo extendido, entre ronquidos nasales y temblores de la piel...

Acabó de desnudarse. Una ráfaga levisima de aire oreó su tostado cuerpo. Y se sintió más flexible, más elástico, más inquieto y más lleno de aquel triste desasosiego punzante que le estaba atormentando. De pies sobre la redonda peña, granítico pedestal de aquella estatua de carne, que parecía un bronce vivo, permaneció unos momentos, cruzados los brazos, errabunda la mirada.. Parecía una estatua de la *Indecisión* en el momento supremo de la duda.

Luego, como el que busca una cosa que le arranque del cerebro alguna idea; miró el agua. La sensación del baño, presentida por la carne, le estremeció de pies á cabeza, y tendiendo los brazos como un pájaro las alas, se arrojó de repente en el remanso, que lo recogió en su seno, rompiéndose con estruendo en un círculo de estrias de cristal con remates de menudísimas gotas irisadas.

Allá, en el centro del río, surgió momentos después el busto del vigoroso adolescente, que sacudió la mojada cabellera con el brío de un cachorro de león, y tendiéndose después con gallardía, hendió la mansa corriente, río arriba, provocando el movimiento de las aguas, que azotaban sus omóplatos bronceos y su dorso de flexible serpientuela... Por un momento llegó á embriagarle el deleite, tendióse de espaldas sobre la haz de las aguas y dejóse llevar por la corriente, como una estatua flotante, con los ojos entornados por una voluptuosa pasividad ídolente que reavivó en su memoria el picante recuerdo de que huía...

Y otra vez se vió obligado á sacudir la morena cabezota y á lanzarse al movimiento, al azote aturdidor de las aguas agitadas, á las bruscas sensaciones de totales inmersiones repentinas... Nadó con vigor, con ira, por espacio de un buen rato, hasta sentir en la carne la laxitud de la fatiga. Entonces aproximóse á la orilla del río, y poniéndose de pie salió de él á toda carrera, alborotando las aguas, que oponían gran resistencia á su escape. Con la rota camisucha se enjugó los ojos y la recia cabellera, vistióse las miserables ropillas, y se sentó á la sombra de una encina. Ya era hora de descansar.

En una cuenca de corcho, enteriza, como que había sido caperuza de una berruga de alcornoque, machacó con la punta del mango de la cuchara, que para eso era cilíndrico, un poco de sal, unas hojas de poleo que trascendía á humedad de regato, un trocito de miga de pan, un ajo y la mitad de una guindilla de pepitas amarillentas y cascarilla granate. Sobre la pasta echó aceite y vinagre de dos cuernos de res, atados con una tira de cuero, agitó con la cuchara la mezcla, fuése al río y volvió el *cazo* lleno hasta los bordes de moje de gazpacho, en cuya superficie flotaban los dorados reflejos del aceite, los verdines del poleo, el ligero tinte del vinagrillo y las pepitas de la menuda guindilla. Bebió el muchacho un buen trago, y cuando ya no era fácil que el líquido

rebosara, lo fué cubriendo de pedacillos de pan arrancados á pellizcos. Comió, bebió: bebió todo aquel océano de liquido refrescante, y después de fregar con arena y agua del rio la primitiva vajilla, tendióse á la sombra, boca abajo, con la frente apoyada sobre el dorso de la mano, dispuesto á dormir la siesta.

¡Sí, dormir! Eso hubiera deseado el vaquerillo moreno de pupilas de carbón y cabeza de cachorro. Pero el dulce bienestar que le infundieron el baño y el gazpacho, le llenó otra vez el cerebro de tentadoras ideas, y la carne agradecida palpitó de insanos impulsos, enemigos mortales en el total aislamiento del solitario varón que se sentía plétórico de energías naturales.

Al cabo, después de un rato de lucha, descendió sobre sus párpados el sueño: un sueño ligero y artificial, aborto de la porfia; un sueño sornero y fatigador, con inquietudes de fiebre, con vislumbres de vigilia... Dió él mozo un vuelco y se quedó boca arriba, los brazos abiertos, cruzadas las piernas, ladeada la cabeza... Por breve rato, su respiración fué tranquila y algo cansada, como viento lejano quejumbroso de la borrasca que amaina. Hasta llegó á sonreír enseñando unos dientes de chacal en cuya tersura nivea, de reflejos nacarinos, se espejaban los objetos en preciosas miniaturas.

De pronto se estremeció, plegó el entrecejo, puso cara de dolor y despertó retorciéndose como una culebra perezosa; y por remate de aquel desperezo dió dos vuelcos repentinos, rodando sobre el césped raído y abrasado. Y abriendo los ojos húmedos, empañados de calentura amorosa, clavó en los cielos radiantes la mirada melancólica y sumisa del erotismo enfrenado.

Entonces fué cuando pasó por allí la porquera, una moza desgarrada y bestial, ya entrada en años, con una cara en que estaba pintado el idiotismo concupiscente, procaz y osado, y unos ojos que miraban de través, con grosera expresión de imbecilidad picaresca, que indignaba por sañuda, por egoista, por fea.

—¿Qué jacis?—le dijo al mozo al pasar.

—¡Naa!—le contestó el muchacho.

La moza echó á andar hacia el tamujal del rio, que estaba á cuarenta pasos de ellos; pero antes, hizole al muchacho un guiño grosero y le dijo con voz asperota y trémula:

—Chacho, p'aquí si que se está bien, pa entri las tamujas, que no hay naide. .

El vaquerillo entendió. Tenía miedo, le dolía el corazón y se aturdió. Pero de repente debió de acordarse de alguien: no sé de quién, pero él debió acordarse de alguien á quien creyó estar haciendo mucho daño con todas aquellas cosas. No le quedaba en el mundo más que su madre, la viejecita que le lavaba y le remendaba la ropa y hacia la cual sentía él el apego irresistible del recental á la oveja: una querencia que tenia todas las energias del instinto, y además todas las ternuras que cabian en un alma naturalmente sensible y desnuda de todo amor que no fuera aquel amor...

El muchacho pareció recibir una impresión repentina: abrió los ojos, que miraban sin ver nada, entreabrió también la boca y quedó inmóvil, como cuando el alma escucha, como cuando escucha el himno grave y sereno del bien, que es su mejor melodía... Y el alma del hurraño zagalón, tosco y rudo, que no habia entrevisto el bien más que á través del instinto, de repente lo intuyó. ¡La batalla estaba ganada!...

El mozo puso los ojos en la frescura tentadora de los fresnos, las mimbreras y las tamujas del río, y de las pupilas negras se le escapó una mirada de magnífica soberbia, sublime hasta en su insolencia y al par triunfadora y noble, como canto glorioso de victoria.

Y le dijo al laberinto de la fronda que le ofrecía oculto nido de placer:

— ¡No quiero, recóngrio, no quiero! Lo bien jecho bien paeci...

Se levantó y echó á andar hacia las vacas: iba sereno, alegre, radiante y un poco altivo. Al llegar junto al ganado, que aún dormitaba perezoso, dió dos silbidos agudisimos y voceó:

— ¡Chula, Chula! ¡Mariposa, Coronela, Bragaina!... ¡Arriba toas, á buscarsi la gandalla! ¡Jala, jala, que la genti pará cria malos pensamientos!...

El sentido de la Fe y el del Arte, que son hermanos, oyeron rumor de alas invisibles y le dijeron á mi alma:

— Es el Angel de la Guarda del muchacho, que se estremece de gozo.

Y yo lo creí.

Porque se que también los vaquerillos montaraces tienen su Angel de la Guarda... — JOSÉ M.ª GABRIEL Y GALÁN.

TEATRE.—*De bon tremp*, drama en tres actes, original d'en Manel Folch y Torres, ha arribat tard a l'escena catalana. Escrit ja fa alguns anys, porta en si tots els defectes tradicionals del nostre teatre clàssich. Jo crech que en Folch ha de produhir obres més perfectes, donchs en el nou drama demostra coneixements gens vulgars del *métier*, construint situacions forsa interessants, que mantenen vibranta l'atenció dels oyents. En el primer acte — el més arrodonit de l'obra, — hi han escenes rublertes de color y dialogades garbosament. El públich demaná amb insistencia l'autor, que fou rebut amb aplaudiments junt amb els intérpretes.

—Un altre estreno ha tingut lloch a Romea: *L'agencia d'informes comercials*, disbarat en un acte, original d'en Pompeyus Gerner; fa riure, cumplint la pensada de son autor, que fa desfilat per nostra vista caricatures fidelment observades, que obtingueren una execució justa per part de tots els actors.

—Dos *vaudevilles* han estrenat al Principal. L'un traduhit y adaptat a l'escena castellana, y l'altre inspirat en el *pensamiento de una obra francesa*. *Fernando el Calavera* es el titol del primer, que conserva cert *esprit*, malgrat el poch respecte de sos *arregladors* que han suprimit y cap-girat lo que els hi ha semblat bé. L'altre, titolat *La doncella de mi mujer*, es una pesadilla. Les bones burgesetes reyan deliciosament amb les dolenteries de *Fernando el Calavera*, y s'entussiasmavan amb la Sra. Tubau, que feya de *doncella*.

—Vaig anar al teatre de les Arts, atret per la curiositat de conéixer l'obra del escriptor bohemi *Spiexoedry*. Per el camí un amich meu que está al corrent del mohiment intelectual universal, va dirme que baix el nom d'aital escriptor, s'hi amagava el pseudónim del aristócrata escriptor catalá Frederich Pujulá y Vallés. A dir la veritat, el públich estigué injust al interrompre la representació de *Vida* amb les mateixes demostracions d'aprobació amb que rebé la estrena del *Geni*, ja que en la nova producció, ha adelantat molt en Pujulá y Vallés, donant més color al diálech y construhint situacions admirables. Lo que més va sorprendrem va ser que en Pujulá y Vallés, escrigués lo seu drama en castellá. *Cosas veredes el Cid*.....—ENRICH PAZ.

Administració de «Catalunya»: Trafalgar, 61